

KÜLTEPE VE HOROZTEPE KAZILARI

Prof. Dr. Tahsin Özgüç

Türk Tarih Kurumu ve Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü adına aynı heyet tarafından idare edilmekte olan Kültepe kazılarına bu yıl da, geniş ölçüde, devam edilmiştir. Bu sene, bilhassa, höyük'te eski yıllara nazaran daha geniş sahalarda çalışılmış ve aşağıda tasvir ettiğimiz devirler üstünde durulmuştur:

1 - Kültepe'de iki mimarlık katı halinde görülen, sözde, Frig devrinde her iki safhaya ait iyi korunmuş büyük binalar meydana çıkarılmıştır. İri bloklarla yapılan bu binalardan çoğunun yalnız taşta inşaa edildiği, iyice, görülmektedir. Çok odalı olan bu binaların duvarları kalın, odaları büyük ve bazılarının yüksek korunmuş taş duvarlarındaki kapı yerleri de bellidir. Bunlar İç Anadolu'nun bazı Frig şehirlerinde görülen küçük, zayıf binalara bakınca, çok daha başka bir tesiri ifade etmektedir. Eski yapı katında, bilhassa, Alişar'da güzel örnekleri bulunan hayvan tasvirli büyük kapların eşlerinden başka, Geç Frig devrine ait küçük kaplardan bol örnekler bulunmuştur. Boya ile nakışlı olan bu çanak-çömlek Gordion keramiğinden ziyade, Alişar örneklerine benzemektedir. Gri ve siyah renkli kaplar çok az kullanılmış, soluk kırmızı, devetüyü ve açık kahverengi astarlı yerli tekniktekiler de bol miktarda imal edilmiştir.

2 - Höyük'te Karumun II katına tekabül eden devri iyi anlayabilmek için açılan geniş sahada, duvarlarının kalınlığı, ortadaki büyük hole göre tertiplenen dar ve uzun odalarının şekliyle, adeta, Hitit imparatorluğu devri yapılarını hatırlatan büyük bir binanın mühim bir kısmı açılmıştır. Karumdakilerden farklı, iri kerpiçlerle yapılan bu bina, bir yangınla tahrip edildiğinden, damı örten kalın kirişler odaların tabanları üstüne çökmüş ve küçük eşyanın mühim bir kısmını ezmiştir. Bu yangın Karum II yangını ile çağdaştır. Duvarların kalın sıvalan, kapı açıklıkları

ve söve yerleri, iyice bellidir. Hususi bir ikametgah olmadığı muhakkak olan, fakat henüz üçte biri toprak altında bulunan bu binanın manasını, önümüzdeki kazılardan sonra, izah etmek mümkün olacaktır. Çanak çömleği Karum II'de bulunanların aynıdır. Yalnız höyükte III Alişar çanak-çömleği, Karum II'de görülenlerden daha fazla bulunduğundan, burada bu çanak-çömlek nev'inin daha çok sevildiği, kullanıldığı anlaşılıyor. Ele geçirilen silindir mühürler ve bulleler, Karumun II katiyle irtibat kurmamızı kolaylaştırmaktadır.

3 - Höyük'te tetkik etmekte olduğumuz III Alişar ve "Intermediate" denilen devrin altındaki prehistorik çağın iki mimarlık katı kazılmış ve Bakırçağ medeniyetinin son safhasına ait birçok çanak-çömlek ile, mazi madeni aletler bulunmuş ve bu devrin esas itibariyle İç Anadolu Bakırçağının son safhasına bağlı kaldığı, fakat Kültepe'ye has mühim bir mahalli hususiyet gösterdiği anlaşılmıştır. Bakırçağının bu sınıfta iki safhasında Alişar ve Alacahöyük'dekilere benzemekle beraber, onlardan daha çok mikyasta boyalı Bakırçağ çanak-çömleği elde edilmiştir. Bunlar İç Anadolu'nun, hiç olmasa bu bölgesinde, boyalı çanak-çömlek nev'inin eski, yerli bir ananesi olduğunu öğretmektedir. Taş temelli kerpiç evleri, İç Anadolu'da bulunmuş evlere nazaran daha büyük, daha sağlamdır. Bu çukul'daki kazılarımıza ana toprağa erişinceye kadar devam edeceğiz.

Karum'da yalnız I, II ve III. katta çalışıldı. En enteresan cihet Karum'un höyüğe yakın kısımlarında I ve II evlerinin iyi korunduğu ve II binalarına olan münasibetlerini aydınlatan yapıların sağlam durumda ele geçirilmiş olmasındadır. Büdeponun oda tabanları üstünde sıra ile ve düzenli bir şekilde tertiplenmiş çok iri küplere ve büyük testilere raslandı. Küpleri'in çoğu buğdayla doluydu. Testilerin

daima kulplan altı damga mühürlerle mühürlenmişti. Dr. Nimet Özgüç bu mühürlerin Ib katında bulun:mlardan farklı olduğunu tayin etti. la çanak-çömleğinin çoğu hem teknik, hem de şekil bakımından lb örneklerine benzemekle beraber, içlerinde lb keramiğinden kolayca ayrılabHen şekil h'l'ssuyetlerine sahip örnekler de vardır. Bunlar bu iki safhanın çanak - çömleğini birbirinden ayırmamıza çok yardım edecektir. la - lb'ye ait olan mezarlarda güzel ve tam kaplarla, madeni süs eşy,a.sına ve bazı ithal malına raslandığı gibi, fayans-tan, altın yaldızlı bir kadın tanrı heykelciği de bulunmuştur. lb'de daha çok damga mühür bulunmuş ve şimdye kadar görmediğimiz yeni motifler ortaya çıwmı. - tır. II katta üç yeni ve zengin arşiv ile bir dükan bulunmuştur. Bunlar .a.yını istikamette ve tek cadde üstüne, komşu binalar tarzında, inşa edilmişlerdir. Dördü de yeni birer y.a.pı tipini temsil etmektedir. Sayıları 200'ü geçen tablet ve silindir mühür baskılı zarfların yanında, domuz ve tavşan rütonları, sakallı erkek ve kadın yüzünün kabartma olarak tasvir edildiğini gösteren k3.bartmalı vazo, daha önceki kazılarımızda bulunmamıştı.

Horoztepe:

E1-baa'nın yanındaki Horoztepe'de bulunmuş madeni eserleri Belleten'in 82. _sayısında neşretmiş ve bu yerin ehemmiyeti üstünde durmuştuk. Bu sene Ekim ayında, aynı yerde Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin yardımı ile, mesiekdaşım Mahmut Akok'la beraber, kıs.a süren, bir kazı yapmak imkanını buldum. Horoztepe'de bir düz iskan yeri vardır. Kalınlığı 2,5 m. yi geçen bu yer, esas itibariyle, Kalkolitik ve Ba:kırçağlarında iskan edilmiştir. Maalesef bu .saha bu.gün bir mez.arlık olarak kul,lanıldığından, eski iskan yeri tahrip edilmektedir Iskan yerinin dışı, fakat hemen bitişiği Bakırçağında bir mezarlık olarak kullanılmıştır. Burası tarafımızdan bulunmuş ve Alacahöyük'dekiler ti - pinde bir mezar ke.şf edilmiştir. Ham top - rak içine 8,5 m. uzunluğunda ve 3 m. genişliğinde bir çukur kazılmış ve ölü bütün hediyeyle birlikte buraya gömül-

müştür. Mezar çukurunu çevreleyen taş duvara veya üstünü örten .ağaç kalaslara ait hiçbir iz bulunmamıştır. Kemikler ezilmi}, dağılmış olmakla beraber, parçaları - dan bazıları ölünün çukurun kenarına gömüldüğünü göstermektedir. Çukurun derinliği],25 m. den fazla değildir. Büyük eşya 65 cm. derinlikten sonra görülmeye başlandı. Es rler gruplar halinde bırakılmıştır. İlk grubu yanyana, üstüste yerleş-tirilmiş madeni kaplar, boğa heykeli, çocuğunu emziren k.adın heykeli, güneş kursu temsil ediyordu. Burada, ayakları insan ayağı biçiminde olan tunçtan büyük masa, aynı şekilde daha küçüğü, büyük meyvelik, gaga ağızlı testi, çift kulplu çömlek, 2 kastanet, ve birçok tabak, çanak, fincan bir arada duruyordu. Bunların çoğu, sureti mahsusıada, ezilerek, ikiye bükülerek bırakılmıştı. Bunlar arasında, eşlerine Alacahöyük'te rais'lanmayan yeni kap tipleri de çoktur. 4 ayağı ile madeni bir kaideye basan büyük boğa heykelinin kulakları, boyunuzları, burun ve kuyruğu elektron kaplıdır. Bunların 1 metre güneyinde tek kulplu tava, hendesi süslü güneş kursu, tunç, altın, ıgümüş ve elektrondan birçok s'üs eşyası, ağaç eşyanın çıkıntılı kısımlarını kaplayan altın levhalar, yuvarlak, tunç bir çubuğa tünemiş kuş tasvirlerinden ibaret ikinci grup eşya duruyordu. Mezarın diğer kısımlarına tunçtan emzikli çömlek, mat-ra biçimli kaplar, sepet kulplu çömlek ve bıçak dağılmıştı. Pişmiş topraktan fincan, maşrapa ve vazocuk da bir arada duruyordu. Bu buluntu ile, ilk defa olmak üzere, Alacahöyük mezarlarının tam eşi keşfedilmiş ve Höyük de yalnızlıktan kurtarılmıştır. Burada, Alacahöyük'ten tanımadığımız eşya az ,değildir. Çok yeni ve orijinal tipler mevcuttur. Kan tımızca, Alacahöyük eserleri, Höyük'te yerli değildir. Onlar, her devirde, maden işçiliği bakımından çok ileri bir mntakayı temsil eden Tokat- Amasya çevresinde yapıлып, Güney bölgelerine ve mesela Alacahöyüğe ,gönderilmiş olabilir. Devamına karar verdiği - mii Horoztepe kazılan, Anadolu'nun bu çok mühim devri ve buluntuları için dik-kate şayan eserlerin meydana çıkmasını temin edecektir.

